

a set of discrete points, each of which has a specific combination of ways to implement the functions of religion in society. The number of such variants is called the surface area. The use of local areas of morphological space that have certain structural properties makes it possible to simplify the analysis and calculation of system variants. Tables are provided for calculating the number of fundamentally possible variants of individual subsystems of religious space and the totality of variants of morphological blocks (elements) of the structure of religious space.

On the basis of the concept of transversality of structures, the matrix of correspondence between the fundamentally possible variants of subsystems of the structure of religious space and the types of functions and elements of their implementation in the process of forming a political nation in Ukraine is considered. All this is possible to implement a local approach to solving the problem of formation of partnerships interdenominational relations religious subjects in which are formed and are investigated only system variants that are in a neighbourhood of the given point morphological space. Such approach allows us to reduce the model of formation and selection to the scheme of explicit enumeration.

Key words: *religion, politics, interreligious relations, religious space, morphological analysis, matrix method.*

УДК 371.3: 373.54.3

С.І. Моцак

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАУРОЧНОЇ РОБОТИ З ІСТОРІЇ В СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

В статті розглядаються методологічні підходи до проблеми організації позаурочної роботи з історії в школі. Визначено і проаналізовано понятійний апарат, розкрито основні аспекти позаурочної роботи з історії як методичної категорії, висвітлено проблему використання різноманітних форм і методів організації пізнавальної діяльності учнів. Для дослідження проблеми було використано комплекс теоретичних методів дослідження: аналіз філософської, педагогічної, психологічної, історико-педагогічної, методичної літератури. Доведено, що позаурочна робота – широке й багатозначне поняття, яке передбачає проведення різноманітних за змістом, призначенням та способом керівництва занять, які доповнюють і розширюють можливості учнів у засвоєнні змісту освіти та розвитку особистості. Теоретичні положення дослідження можуть бути використані для методичного забезпечення організації позаурочної роботи з історії у школі, у професійній підготовці педагогів та у практиці закладів післядипломної освіти, а також як теоретичне підґрунтя для подальших

наукових досліджень із зазначеної проблеми.

Ключові слова: позаурочна робота з історії, позакласна робота, позашкільна робота, методичні основи організації позаурочної роботи, «організація позаурочної роботи у профільній школі», «форми і методи організації пізнавальної діяльності учнів з історії у позаурочний час».

Постановка проблеми. Сучасні умови суспільного розвитку України потребують переходу вітчизняної освіти до нової гуманістичної особистісно-орієнтованої парадигми. Національна доктрина розвитку освіти в Україні, закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» наголошують на необхідності створення умов для формування творчої, ініціативної, активної особистості, її розвитку та самореалізації. Інноваційні процеси, що відбуваються у сучасній освіті, свідчать про посилення вимог до диференціації та індивідуалізації навчання, максимального задоволення освітніх потреб учня.

У зв'язку із загальними процесами реформування шкільна історична освіта в Україні також зазнає значних змістових та організаційних змін. Сучасний період реформування школи в цілому, та історичної освіти зокрема, потребує значної уваги до особливостей навчання історії в школі, її змісту і методики. Навчально-виховний процес у сучасній школі має включати не тільки уроки, а й доповнюватись позаурочною пізнавальною діяльністю учнів, що може покращити їхню мотивацію до навчання, сприяти підвищенню інтересу учнів до предмета і підвищувати їхні освітні результати. Крім того, спеціально організована навчально-виховна робота у позаурочний час має відігравати важливу роль у поглибленні знань і вмінь учнів, сприяти розвитку їхніх компетентностей і творчих здібностей, вихованню.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема організації шкільної позаурочної роботи з історії досліджувалася в різних аспектах. Її вивчення розпочали такі дослідники як: В. Бернадський, А. Вагін, В. Гора, Н. Дайрі, М. Зінов'єв, Н. Сперанська, М. Лисенко та ін., які описали основні форми та методи організації позаурочної роботи з історії, визначили роль та місце у шкільній історичній освіті, її особливості порівняно з уроком.

Сучасні теоретичні проблеми викладання історії у вітчизняній школі відображено у науковому доробку К. Баханова, А. Булди, Н. Гупана, О. Пометун, Г. Серової, В. Сотниченка, О. Удада, Г. Фреймана та ін. Фахівці приділяють увагу окремим аспектам позаурочної роботи з історії, визначаючи її потенціал у громадянському вихованні учнів, розвитку їх дослідницьких умінь та предметної історичної компетентності.

Важливими є наукові праці дослідників В. Власова, Я. Камбалової, Т. Ладиченко, В. Мирошніченка, Ю. Малієнко, Т. Мацейків, П. Мороза, О. Пометун, А. Приходько, А. Старєвої та ін., в яких сформульовано загальні тенденції та особливості навчання історії у профільній школі, розроблено концептуальні засади курсів за вибором у структурі профільного навчання,

з'ясовано методичні підходи до проблеми організації навчання історії у профільній школі тощо.

Значний внесок у розвиток концептуальних дидактичних засад організації позаурочної роботи зробили С. Гончаренко, В. Караковський, М. Красовицький, М. Осипова, В. Оржеховська, В. Постовий, Г. Пустовіт, А. Сидорків, К. Чорна.

Психологічні та вікові закономірності й принципи організації позаурочної роботи у сучасній школі висвітлено у дослідженнях І. Беха, М. Боришевського, А. Гречишкіна, С. Максименка, Л. Соколова та ін.

Психолого-дидактичні підходи до ролі і значення позаурочної діяльності школярів у профільній школі, її цілей та особливостей розглянуто у дослідженнях Г. Балла, І. Кона, І. Осадчого, Н. Перепелиці, В. Рибалки, А. Самодріна, Н. Шиян.

Мета дослідження – полягає в обґрунтуванні методологічних підходів до організації позаурочної роботи з історії в школі.

Методи дослідження. Теоретичні засади дослідження становлять сучасні психолого-педагогічні теорії розвитку особистості (Л. Виготський, Г. Костюк, С. Рубінштейн), положення психологічної і педагогічної наук про взаємозв'язок навчання, виховання й розвиток особистості (М. Боришевський, С. Гончаренко, О. Савченко, О. Сухомлинська), про закономірності формування пізнавальної діяльності учнів основної школи (В. Давидов, Д. Ельконін, Н. Талізін), положення про системний аналіз соціальних та навчально-виховних проблем (Ю. Бабанський, І. Лернер, В. Онищук), концепції і положення філософії освіти (І. Зязюн, С. Клепко, В. Лутай), положення методики щодо теоретичних засад викладання історії у старшій школі (К. Баханов, А. Булда, Ю. Комаров, Т. Ладиченко, О. Пометун).

Виклад основного матеріалу. Позаурочна робота з історії є важливим резервом і засобом формування та розвитку інтересу учнів до історії, успішного оволодіння ними історичними знаннями, уміннями та навичками і надає більш широкі можливості для творчої діяльності як учителів, так і учнів.

Саме такі завдання позаурочної навчальної діяльності визначені Державною національною програмою «Освіта. Україна XXI століття» як першочергові:

- створення умов для здобуття додаткової освіти дітьми і молоддю шляхом їхньої участі у науковій, технічній, художній, декоративно-прикладній, військово-патріотичній та інших видах діяльності;

- організація змістовного дозвілля дітей і молоді;

- використання кращого вітчизняного і зарубіжного досвіду роботи з дітьми і молоддю, сприяння впровадженню якісно нових форм, методів навчання і виховання;

- задоволення потреб дітей і молоді у професійному самовизначенні відповідно до інтересів і здібностей [3, 27–28].

Проблема організації позаурочної роботи не є новою у вітчизняній педагогіці. У різні часи вона була предметом наукових розвідок українських

дослідників Н. Бондаря, М. Боришевського, В. Демиденко, Л. Канішевської, С. Карпенчук, О. Киричук, Б. Кобзара, С. Коваленко, М. Красовицького, В. Лозової, А. Макаренка, Г. Пустовіта, І. Соколової, М. Стельмаховича, В. Струманського, В. Сухомлинського, Т. Сущенко, М. Трофанової, Я. Чепіги та ін.

Роль і місце позаурочної діяльності учнів у навчально-виховному процесі розглядали зарубіжні дослідники (Д. Брубекер, Ф. Бьюїссон, А. Валлон, О. Вільман, А. Дистервег, Дж. Дьюї, Р. Еджвардт, Я. Корчак, А. Маслоу, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, М. Хайдегер, З. Хемус, С. Шуман та ін.).

Проблема змісту і напрямів позаурочної роботи в сучасній школі досліджується українськими вченими І. Бехом, Т. Дем'янюк, А. Капською, Б. Кобзарем, І. Мартинюк, Г. Пустовітом, П. Щербанем та ін.

Різним аспектам організації позаурочної роботи в шкільній історичній освіті присвячені наукові розвідки сучасних українських вчених – методистів-істориків К. Баханова, А. Булди, В. Власова, Т. Ладиченко, Ю. Малієнко, Т. Мацейків, П. Мороза, О. Пометун, А. Приходько, О. Удода, Г. Фреймана тощо.

Аналіз теоретичних джерел зумовлює виокремлення в дослідженнях проблеми позаурочної роботи педагогів таких основних напрямів:

– позаурочна робота в школі (В. Білоусова, Н. Болдирев, І. Винниченко, І. Мар'єнко, Е. Марієнгоф, Г. Щукіна та ін.);

– позаурочна навчальна робота (О. Джежелей, Е. Марієнгоф, Н. Светловська, В. Сухомлинський та ін.);

– окремі форми позаурочної роботи (А. Романов, Г. Фролова та ін.);

– визначення концептуальних засад організації позаурочної виховної роботи (С. Гончаренко, В. Оржеховська, В. Постовий, К. Чорна та ін.);

– зв'язок позаурочної роботи вчителя з роботою позашкільних закладів (С. Кириленко, Г. Пустовіт, Т. Сущенко та ін.);

– психологічні аспекти організації позаурочної роботи в сучасній школі (І. Бех, І. Дубровина, А. Гречишкіна, Л. Колбановський, Б. Круглова С. Максименко та ін.);

– педагогічні аспекти позаурочної виховної роботи (В. Демиденко, В. Демчук, Т. Дем'янюк, А. Капська, С. Карпенчук, Б. Кобзар, В. Перепелиця та ін.);

– позаурочна робота з учнями профільних класів (Н. Аніскіна, А. Самодрин, В. Кизенко, С. Максименко, П. Сікорський та ін.)

Роль позанавчальної діяльності (як організації діяльності дітей у вільний від занять в школі час) у системі виховання підростаючого покоління розглядали у своїх працях як засіб виховання гармонійно розвиненої особи видатні педагоги П. Блонський, А. Макаренко, С. Русова, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, С. Шацький, відомі психологи і філософи: І. Бех, І. Зязюн, Г. Костюк та ін. Більшість з цих вчених використовують поняття позанавчальна, позакласна і позашкільна діяльність як синоніми, позначаючи ним спеціально організовану виховну роботу з учнями у позанавчальний час.

Вагомий внесок у розвиток теорії і практики виховання учнівської молоді в позакласній діяльності вніс В. Сухомлинський [12].

У сучасній українській педагогічній науці багатьма вченими поняття «позаурочна» і «позанавчальна» виховна робота ототожнюються і визначаються як такі, що охоплюють усі види і форми виховної роботи з учнями поза уроками, за межами навчального часу. Так, на думку Б. Кобзаря, ці два поняття можна розглядати як найбільш широкі, адже позаурочна виховна діяльність, зазвичай, складається із позакласної і позашкільної роботи [6, 67]. Окрім того, Б. Кобзар розглядає позанавчальну виховну діяльність як складову професійно-педагогічної діяльності педагога. На його думку, це «цілеспрямована навчально-виховна робота зі школярами, що її організують і здійснюють вчителі, вихователі в різних школах в позаурочний час» [6, 7].

Широковживаним у науковій літературі є також поняття «позанавчальна робота», під яким виокремлюють діяльність учнів за межами шкільної програми та за межами навчального процесу, яка здійснюється на основі самоврядування при спрямовуючій ролі класного керівника, і є добровільною [5, 44].

В окремих наукових розвідках українських вчених виокремлюється поняття «позакласна робота у навчально-виховному процесі». Ця проблема висвітлена у науковому доробку С. Гончаренка, В. Оржеховської, В. Постоного, К. Чорної тощо. Значний доробок у розвиток теорії позакласної виховної роботи вніс І. Бех. Розроблена ним концепція виховання особистості містить, зокрема, психологічні основи цілеспрямованого формування особистості учня.

Позакласна робота, як наголошують дослідники, – це одна із форм організації корисного дозвілля та активного відпочинку учнів, яка:

– по-перше, організується на добровільних засадах (зміст і форми занять визначаються навчальним закладом із урахуванням конкретних умов роботи);

– по-друге, будується на основі широкої громадської активності учнів, які об'єднуються в колективи самоврядування при постійному контролі і керівництві їх діяльністю з боку адміністрації, вчителів та членів педагогічного колективу;

– по-третє, педагогічне керівництво в процесі позакласної роботи набуває більш консультативно-рекомендаційного характеру, що стимулює вияви творчої ініціативи учнів у проведенні різноманітних форм цієї роботи. Позакласна робота доповнює основну програму різноманітністю засобів, форм, методів [2, 7, 9, 13].

Таким чином, зазначимо, що позакласна робота – це різноманітна освітня і виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей, організована в позаурочний час педагогічним колективом школи, а позашкільна робота – це освітньо-виховна діяльність позашкільних закладів для дітей та юнацтва. Обидва види роботи мають спільні завдання і передбачають застосування переважно однакових засобів, форм і методів виховання.

Аналогічні підходи до визначення як самого поняття позаурочна навчальна діяльність (робота) та близьких до нього понять, а також визначення її ролі і місця у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи знаходимо у наукових працях російських науковців. Дослідники Т. Калечиц та З. Кейліна вважають, що позаурочна робота проводиться безпосередньо педагогами з метою кращого виконання навчальних програм та єдиних вимог до учнів, вона завжди може й повинна мати добровільний і самодіяльний характер [5, 44].

Більшість дослідників дотримуються точки зору, що основне завдання позаурочної роботи – поглибити та розширити знання, отримані учнями на уроках, пробудити інтерес до предмету, зробити процес пізнання цікавим. Вона вирішує, як і процес навчання, освітні, розвиваючі, виховні завдання. Оскільки вона носить добровільний характер, це дає можливість учителю організувати діяльність учнів за інтересами, сприяти розвитку індивідуальних здібностей, ініціативи й пізнавальної самостійності учнів. Вчитель самостійно вибирає зміст занять, час їх проведення, враховує психологічні та вікові особливості учнів, використовує різноманітні форми роботи. Позакласна робота є частиною навчання і до її організації необхідно підходити диференційовано. На таких заняттях розвиваються уміння, які можна використати на уроках. Зміст занять може визначатися особливостями регіону, в якому знаходиться школа, проблемами і подіями якими в цей час живе рідний край, країна, людство [1, 327].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, позаурочна робота – широке й багатозначне поняття, яке передбачає проведення різноманітних за змістом, призначенням та способом керівництва занять, які доповнюють і розширюють можливості учнів у засвоєнні змісту освіти та розвитку особистості. Серед специфічних особливостей позаурочної роботи, у порівнянні з урочною, сучасні дослідники називають те, що, на відміну від останньої, вона не регламентується єдиними обов'язковими програмами (програми мають характер рекомендацій). Її зміст, методи й організаційні форми менше регламентовані, аніж у навчальному процесі.

У зв'язку з тим, що урочна і позаурочна робота з історії поєднані спільністю мети, завдань та змісту, тобто остання є продовженням, важливою складовою шкільної історичної освіти в цілому, необхідно проводити подальші наукові розвідки в питаннях організації позаурочної роботи в сучасній школі. Подальшого вивчення потребують проблеми методологічних засад формування професійної готовності вчителя історії до позаурочної роботи з історії, зокрема на міжпредметній основі, проведення позаурочної роботи зі старшокласниками з використанням ІКТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вяземский Е. Е., Стрелова О. Ю. Теория и методика преподавания истории: Учеб. Для студ. высш. учеб. заведений. / Вяземский Е. Е.,

Стрелова О. Ю. – М.: гуманит. Узд. Центр ВЛАДОС, 2003. – 384 с.

2. Гончаренко С. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям / С. Гончаренко – К. : АПН України, 1995. – 45 с.

3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття») // Освіта. – 1993. – № 44–45–46. – С. 2–10.

4. Довідник вчителя історії, правознавства та етики / Авт.упоряд. О. В. Галегова, І. П. Нікітіна. – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 560 с.

5. Калечиц Т. Н., Кейлина З. А. Внеклассная и внешкольная работа: Уч-метод пособие для студентов-заочников пед. институтов / Калечиц Т. Н., Кейлина З. А. – М.: Просвещение, 1972. – 96 с.

6. Кобзар Б. С. Позакласна і позашкільна робота. / Б. С. Кобзар – К.: Рад. шк., 1975. – 156 с.

7. Оржеховська В. Позашкільна робота та реалізація творчих можливостей / В. Оржеховська // Освіта України. – 2000. – №14. – С. 9–11.

8. Пометун О. Методика навчання історії в школі : [посібник] / Пометун Олена Іванівна, Фрейман Григорій Ошеревич. – К. : Генеза, 2009. – 327 с.

9. Приходько А. С. До питання курсів за вибором у системі профільного навчання / А. С. Приходько // Теорія і практика навчання суспільствознавчих дисциплін у профільній школі // Педагогічні науки. Зб. наук. праць: Миколаїв: МДУ 2009. Випуск 24: – С. 26–31.

10. Родин А. Ф. Внеклассная работа по истории / А. Ф. Родин. – М.: Из-во АПН РСФСР, 1956. – С. 3–5.

11. Самодрин А. П. Профільне навчання в середній школі / А. П. Самодрин. – Кременчук, 2004. – 384 с.

12. Сухомлинська О. В. Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1998 – № 3 – С. 2–5.

13. Чистякова С. Н., Лернер П. С. Профильное обучение и новые условия подготовки / С Н. Чистякова, П. С. Лернер // Школьные технологии. –2002. – № 1. – С. 101–108.

REFERENCES

1. Vyazemskyy E. E., Strelowa O. YU. Teoryya y metodyka prepodavanyya ystoryy: Ucheb. Dlya stud. vyssh. ucheb. zavedenyy. / Vyazemskyy E. E., Strelowa O. YU. – М.: humanyt. Uzd. Tsentr VLADOS, 2003. – 384 s.

2. Honcharenko S. Pedahohichni doslidzhennya. Metodolohichni porady molodym naukovtsyam / S. Honcharenko – К. : APN Ukrayiny, 1995. – 45 s.

3. Derzhavna natsional'na prohrama «Osvita» («Ukrayina KHKHI stolittya») // Osvita. – 1993. – № 44–45–46. – S. 2–10.

4. Dovidnyk vchytelya istoriyi, pravoznavstva ta etyky / Avt.uporyad. O. V. Halehova, I. P. Nikitina. – KH.: Vesta: Vydavnytstvo «Ranok», 2006. – 560 s.
5. Kalechits T. N., Keylina Z. A. Vneklassnaya i vneshkol'naya rabota: Uch-metod posobiye dlya studentov-zaochnikov ped. institutov / Kalechits T. N., Keylina Z. A. – M.: Prosveshcheniye, 1972. – 96 s.
6. Kobzar B. S. Pozaklasna i pozashkil'na robota. / B. S. Kobzar – K.: Rad. shk., 1975. – 156 s.
7. Orzhekhovs'ka V. Pozashkil'na robota ta realizatsiya tvorchykh mozhlyvostey / V. Orzhekhovs'ka // Osvita Ukrayiny. – 2000. – №14. – S. 9–11.
8. Pometun O. Metodyka navchannya istoriyi v shkoli : [posibnyk] / Pometun Olena Ivanivna, Freyman Hryhoriy Osherovych. – K. : Heneza, 2009. – 327 s.
9. Prykhod'ko A. S. Do pytannya kursiv za vyborom u systemi profil'noho navchannya / A. S. Prykhod'ko // Teoriya i praktyka navchannya suspil'stvoznavchykh dystsyplin u profil'niy shkoli // Pedagogichni nauky. Zb. nauk. prats': Mykolayiv: MDU 2009. Vypusk 24: – S. 26–31.
10. Rodin A. F. Vneklasnaya rabota po istorii / A. F. Rodin. – M.: Iz-vo APN RSFSR, 1956. – S. 3–5.
11. Samodryn A. P. Profil'ne navchannya v seredniy shkoli / A. P. Samodryn. – Kremenchuk, 2004. – 384 s.
12. Sukhomlyns'ka O. V. Pro stan teorii i praktyky vykhovannya v osvith'omu prostori Ukrayiny / O. V. Sukhomlyns'ka // Shlyakh osvity. – 1998 – № 3 – S. 2–5.
13. Chistyakova S. N., Lerner P. S. Profil'noye obucheniye i novyye usloviya podgotovki / S N. Chistyakova, P. S . Lerner // Shkol'nyye tekhnologii. –2002. – № 1. – S. 101–108.

АННОТАЦИЯ

С.И. Моцак. Методологические основы организации внеурочной работы по истории в системе педагогической науки и практики.

В статье рассматриваются методологические подходы к проблеме организации внеурочной работы по истории в школе. Определены и проанализированы понятийный аппарат, раскрыты основные аспекты внеурочной работы по истории как методической категории, освещена проблема использования различных форм и методов организации познавательной деятельности учащихся. Для исследования проблемы был использован комплекс теоретических методов исследования: анализ философской, педагогической, психологической, историко-педагогической, методической литературы. Доказано, что внеурочная работа – широкое и многозначное понятие, которое предусматривает проведение различных по содержанию, назначению и способам руководства занятий, которые дополняют и расширяют возможности учащихся в усвоении содержания образования и развития личности. Теоретические положения исследования могут быть использованы для методического обеспечения организации внеурочной работы по истории в школе, в профессиональной подготовке

педагогов и в практике заведений последипломного образования, а также как теоретические основы для дальнейших научных исследований по данной проблеме.

Ключевые слова: *внеурочная работа по истории, внеклассная работа, внешкольная работа, методические основы организации внеурочной работы, «организация внеурочной работы в профильной школе», «формы и методы организации познавательной деятельности учащихся по истории во внеурочное время».*

SUMMARY

S.I. Motsak. Methodological foundations of the organization of extracurricular work on history in the system of pedagogical science and practice.

The article considers methodological approaches to the organization of extracurricular work on the history of the school. Defined and analyzed the concept vehicle, the basic aspects of extracurricular work history as a methodological category, highlights the problem of using various forms and methods of learning of students. To study the problems we used a set of theoretical research methods: analysis of philosophical, pedagogical, psychological, historical, educational, methodical literature. Proved that extracurricular work – a broad and ambiguous concept that provides a variety of content, purpose and method of management activities that complement and extend the capabilities of students in mastering the content of education and personal development. The theoretical study can be used to provide methodological organization of extracurricular work history at school, in training teachers and in practice, graduate schools, as well as a theoretical basis for further research of this problem.

Most scholars hold the view that the main task of extracurricular work - to deepen and extend the knowledge acquired by students in the classroom, arouse interest in the subject, to make learning process interesting. She decides as learning, education, educational, educational objectives. Since it is voluntary, it allows the teacher to organize activities for the students interests, promote individual abilities, initiative and cognitive independence of students. The teacher chooses the content of lessons, while their implementation, taking into account the psychological characteristics of students and age, using various forms of work. Extracurricular activities are part of the training and its organization should be approached differentially. Such exercises develop skills that can be used in the classroom. Content classes can be determined by the peculiarities of the region in which the school issues and events that lives in this homeland, country, mankind.

So, extracurricular work – a broad and ambiguous concept that provides a variety of content, purpose and method of management activities that complement and extend the capabilities of students in mastering the content of education and personal development. Among the specific features of extracurricular work, compared with the time limit, modern researchers call that, unlike the latter, it is

not only governed by mandatory programs (programs have the character of recommendations). Its contents, methods and organizational forms less regulated than in education. Due to the fact that the time limit and extracurricular work history combined with common goals, objectives and content, that the latter is a continuation, an important part of school history education in general should conduct further scientific research in the organization of extracurricular work in the modern school. Further study of problems of methodological principles of formation of professional readiness of history teachers to extracurricular work history, particularly on interdisciplinary basis of extracurricular work with high school students using ICT.

Key-words: extracurricular work history, class work, extracurricular activities, teaching the basics of organization extracurricular work, «extracurricular work organization in profile school,» «forms and methods of learning of students with history in school time».

УДК 371.123:39:371.13.93

Сідельник Н.В.

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ГУМАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ЕТНОКУЛЬТУРНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ

У статті розкривається сутність поняття гуманізм, гуманізація, гуманістичний підхід до освіти. Розглядається теоретичні аспекти гуманізації навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Визначені основні вимоги за яких відбувається процес гуманізації в етнокультурній підготовці вчителя історії.

Ключові слова: гуманізм, гуманізація, гуманістичний підхід, професійна підготовка вчителя, ціннісні орієнтації, загальнолюдські і національні цінності.

Постановка проблеми. Сучасний процес гуманізації вищої школи вимагає від кожного суб'єкта педагогічного процесу відповідної моральної позиції, він спричиняється до перебудови свідомості з орієнтацією її на гуманістичні, загальнолюдські цінності, на новий стиль мислення і стиль педагогічної діяльності, пронизаний духом гуманізму. У складні для нашої країни часи, коли гостро постає питання про цінність людського життя, нагальною потребою постає повернення до основного принципу нормального функціонування суспільства – гуманізму.

Аналіз актуальних досліджень. Звернення до ідей гуманізму в освітніх системах минулого представлене у працях П. Блонського, Я. Коменського,